

MUNI
SPORT

8. Výuková komunikace

menti.com

*Od druhých lidí
nedostanete to, co si
spravedlivě zasloužíte,
ale pouze to a právě
to, co si vyjednáte
svými komunikačními
schopnostmi a
dovednostmi.*

Obsah

- Výuková komunikace (typy komunikace, popisná komunikace, zpětná vazba).

Sociální a pedagogická komunikace

- Komunikace:
  - a) sdělování si určité informace
  - b) výměnu významů mezi lidmi
- Uskutečňuje se prostřednictvím sensorických kanálů (zrak, sluch, hmat, čich, chuť).
- Sociální komunikace
  - je založena na společné činnosti, vzájemném působení, mezilidských vztazích.
  - zahrnuje v sobě tři hlediska (interakční, komunikační, percepční), které spolu vzájemně souvisí

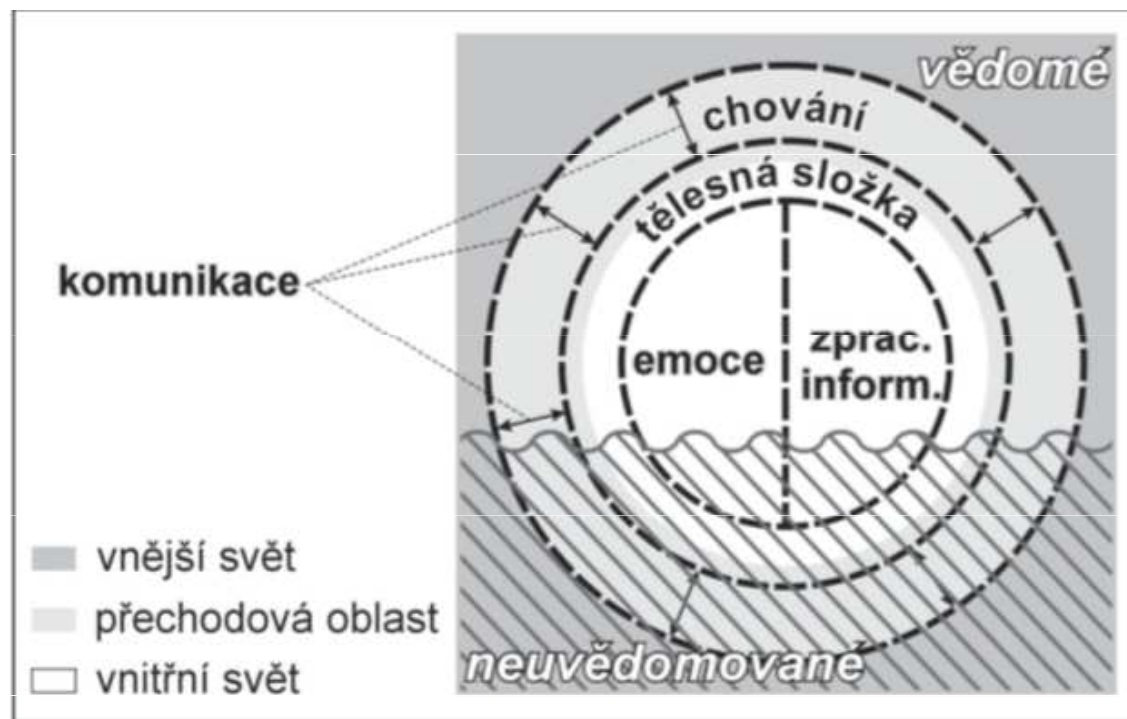
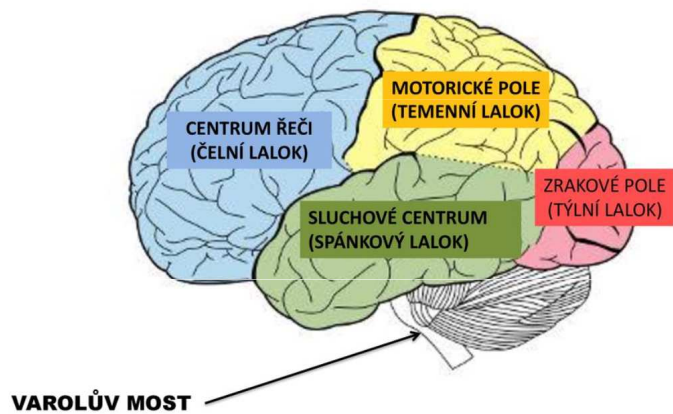
Pedagogická a výuková komunikace

- Pedagogická komunikace
  - je **zvláštním případem komunikace sociální**
  - při pedagogické komunikaci dochází k *sociální interakci* (jeden subjekt svým chováním vyvolává změnu v druhém subjektu a současně je tímto subjektem zpětně ovlivňován)
  - je **zaměřena na dosažení výchovných a vzdělávacích cílů**, mívá vymezený obsah, je stanovena sociální role účastníků, jsou dohodnuta komunikační pravidla
  - výuková komunikace

Oblasti sebepoznání

Centra mozku

2 – 4 roky	<ul style="list-style-type: none"> • pohled na sebe tvoří fakta týkající se našeho vzhledu • sebeobraz do značné míry koresponduje s pohledem rodičů či nejbližších osob
5 – 7 let	<ul style="list-style-type: none"> • dítě se pokouší udržet pozitivní sebeobraz (často se srovnává s tím, jak na tom bylo, když bylo “malé”) • děti si více všímají, jak je vidí druzí lidé, hlavní vliv na utváření pohledu na sebe mají stále rodiče a nejbližší osoby
8 – 11 let	<ul style="list-style-type: none"> • na budování sebesystému má vliv více principů zároveň: 1. sociální srovnání (často s vrstevníky), 2. zrcadlení (dítě si všímá, jak je asi vidí lidé v jeho okolí, své vnímání pak upravuje dle těchto předpokládaných pohledů druhých), 3. dále je charakteristické orientování se na různé vzory a ideály a jejich napodobování
12 – 15 let	<ul style="list-style-type: none"> • pubescent/mladý adolescent se začíná jinak projevovat v kontaktu s rodiči, jinak s kamarády a jinak např. ve škole • v této etapě poprvé dospívající záměrně hledá sám sebe, usiluje o větší sebepoznání a porozumění sobě a zkouší si různé role • má velký zájem dozvědět se, jak ho vidí ostatní, často pak převrací svůj (i tak nestabilní) sebeobraz podle jediného názoru druhé osoby
Adolescence - dospělost	<ul style="list-style-type: none"> • v tomto období se završuje celý proces nezáměrného sebepoznávání • jedinec obvykle začne vnímat sám sebe celistvěji • propojí své protikladné charakteristiky, vlastnosti, schopnosti, sociální role i různorodé chování do jediného uceleného sebesystému • v průběhu života přichází spousta nových situací, které jej nutí tento obraz znovu zpřesňovat a doplňovat

Nezáměrné vytváření sebesystému

Základní způsoby, jakými se postupně lidé učí pohlížet sami na sebe:

1. Nekriticky přejímáme názory, které o nás mají významné osoby v našem okolí.
2. Vnímáme se tak, jak si myslíme, že nás vidí ostatní.
3. Porovnáváme se s ostatními nebo s tím, jak jsme sami sebe vnímali v minulosti, případně jak hodláme vypadat v budoucnu.
4. Identifikujeme se s blízkými osobami nebo pohádkovými hrdiny, sportovci... a přebíráme určité role.
5. Dostáváme se do nových situací, reagujeme na změny kolem nás.

[Nevýchova](#)

Jak se pokusit efektivně komunikovat?

– SEBEPOZNÁNÍ

- neznamená něco měnit, popírat, bojovat proti něčemu nebo dělat něco jinak
- pomáhá odhlalit skutečnosti, kterých si obvykle nejsme vědomi, umožňuje nám spatřit sami sebe se vším, co k nám patří (občas je však dobré na sobě něco změnit, změna však je možná ve chvíli, kdy víme, co na sobě chceme měnit – dokud neznáme svá omezení či problematické stránky, nemůžeme s nimi vědomě zacházet) – pohlížet na sebe z více perspektiv, uvědomíme si nové informace o sobě, ale i svůj jedinečný způsob vnímání světa kolem.
- K úplnému sebepoznání není možné nikdy dospět – vše se vyvíjí, mění, a tak se měníme i my (dospějeme k současnému pohledu na sebe, něco je pro nás charakteristické v tomto okamžiku, za 10 let to tak nemusí být).

Jak se pokusit efektivně komunikovat?

- Má-li učitel úspěšně řídit komunikaci se žáky, musí být především sám schopen efektivně komunikovat.
  - přesně, srozumitelně a výstižně se vyjadřovat (verbálně i neverbálně)
  - **dovednost umět správně naslouchat**
  - schopnost empatie (umožňuje např. identifikovat neverbální projevy žáků)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MUNI
SPORT

Jak se pokusit efektivně komunikovat?

- Ne jednosměrná, ale **obousměrná** komunikace
  - Během vyučování nezdědka častěji hovoří učitel, žáci jsou pak v roli pouhých posluchačů.
  - Komunikace probíhá často jednosměrně od učitele k žákům.
  - Je důležité se pomocí vhodných metod orientovat na **intenzivní obousměrnou komunikaci**, která otevře možnosti aktivnímu projevu žáků.

Jak se pokusit efektivně komunikovat?

- Základní komunikační pravidla ve škole
  - např. mluvit, jen když je žák vyvolán, pouze v čase určeném učitelem, v místě, které stanoví
  - ty však často žáky omezují
- Menti: Komunikační pravidla TV.

Jak se pokusit efektivně komunikovat?

- Se všemi žáky je nutné komunikovat, nejen s dobře prospívajícími
  - Učitelé komunikují (kladou otázky, vybízejí k odpovědi atd.) častěji se žáky dobře prospívajícími než s neprospívajícími. Je tomu tak již proto, že žáci se slabším prospěchem mají méně rozvinuty vyjadřovací dovednosti, komunikace s nimi je náročnější.
  - Protože však učitelé tyto žáky méně vybízejí ke komunikaci, neposkytují jim příležitost k zdokonalení jejich komunikačních dovedností a obecně k dosažení lepších výsledků v učení.
  - Výzkumy opakovaně ukázaly, že učitelé dávají oblíbeným a dobře prospívajícím žákům více času na odpověď, popřípadě na rozmyšlenou než žákům se slabým prospěchem a neoblíbeným.
  - Zasedací pořádek.

Obsahové a procesuální hledisko výuk.kom.

- Informace, které žákům zprostředkováváme při výuce, mají zpravidla tři složky:
  - **kognitivní složka** prostřednictvím předkládaných faktů, vyvozováním definic, řešením problémů, aplikací pravidel apod. ovlivňuje rozvoj poznávací stránky osobnosti žáka;
  - **afektivní složka** ovlivňuje rozvoj motivů k učení, posiluje utváření žádoucích postojů apod.;
  - **regulativní složka** slouží realizaci vyučování v souladu s předem vymezenými cíli.
- V praxi jsou tyto složky integrované.

- **Zásady, které proces komunikace pro všechny zúčastněné poněkud usnadňují**
  - komunikace při vyučování by měla být **účelná**
  - komunikovat bychom měli **pouze s pozornými posluchači**
  - měli bychom si být vědomi toho, že naše **verbální vyjádření nemusí nutně vystihovat naše myšlenky**
  - komunikace učitele se žáky by neměla postrádat **humor**
  - v žádném případě by se komunikace ve výuce neměla stát – ať už vědomým, či bezděčným – nástrojem **ponižování a zesměšňování žáků**

- Učitel by měl používat spíše tzv. **popisného (deskriptivního) jazyka** než jazyka posuzovacího.
- Popisným jazykem vyjadřujeme své pocity nebo popisujeme důsledky, jež má žákovo chování pro dosažení plánovaných záměrů, splnění úkolů, pro průběh činností.
  - Příklad
*Všechna tvoje řešení jsou správná.
Vadí mi, když nemohu vysvětlit, co mám připravené, protože mě ruší tvé vykřikování.*
- Posuzovacím jazykem přiřazujeme charakterové vlastnosti, pronášíme soudy a rozřazujeme žáky.
  - Příklad
*Jsi moc šikovný matematik.
Jsi kázeňský problém naší třídy.*

ZOOM

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MUNI
SPORT

Formy komunikace

Verbální komunikace

- **formální stránka** (intenzita hlasu, tónová výška hlasu, barva hlasu, délka projevu, rychlost mluvního projevu, přestávky a pauzy v řeči, akustická náplň přestávek, přesnost řeči, způsob předávání slova)
- **obsahová stránka** (věcná správnost, přesnost, srozumitelnost a přiměřenost pro skupiny žáků, kterým je sdělení určeno, stručnost a jazyková správnost). Pro učitele to znamená nejenom tato fakta si uvědomovat, ale svůj projev občas záměrně s těmito požadavky konfrontovat.

- K základním stavebním prvkům verbální pedagogické komunikace patří **otázka**.
- **Požadavky na formulaci otázek:**
  - jasná a srozumitelná** (aby tázaný pochopil, k čemu se má vyjádřit, na co má odpovědět, co má vyřešit)
  - stručná** (žádná zbytečná slova, mnohomluvná souvětí „zamlžující“ podstatu dotazu atd.)
  - výstižná, přesně formulovaná** (abychom zjistili to, co chceme zjistit).
- Žádná odpověď na otázku by neměla zůstat bez odezvy, bez reakce toho, kdo otázku položil!

Neverbální komunikace

- 55% komunikace tvoří mimické projevy, z 38% akustické nelingvistické projevy a jen 7% slovní sdělení
  - **sdělování pohledy** (řeč očí)
  - **sdělování výrazem obličeje** (mimika)
  - **sdělování pohyby** (kinetika)
  - **sdělování dotykem** (haptika)
  - **sdělování fyzickými postoji** (posturologie)
  - **sdělování gesty** (gestika)
  - **sdělování vzájemným přiblížením či oddálením** (proxemika)
  - **sdělování úpravou zevnějšku**

Komunikace činem

- Komunikací činem rozumíme to, **jak se učitel a žáci k sobě chovají, jak vyjadřují vzájemné postoje svým jednáním.**

Druhy komunikace

- intrapersonální (např. mezi počítačem a jeho uživatelem)
- interpersonální (mezi dvěma nebo více partnery)
- hromadná, masová (např. mezi divákem a televizí)

Funkce komunikace

- Funkcí komunikace je **dorozumívání se jako předpoklad soužití a vzájemné závislosti**.
- Pojetí pedagogické komunikace se stále ještě vyvíjí.
  - zprostředkovává společnou činnost účastníků;
  - zprostředkovává vzájemná působení účastníků v nejširším smyslu včetně výměny informací, zkušeností, ale také motivů, postojů, emocí;
  - zprostředkovává osobní i neosobní vztahy;
  - formuje všechny účastníky pedagogického procesu, zejména pak osobnost žáků;
  - je prostředkem k uskutečňování výchovy a vzdělávání, neboť cíl, učivo, metody atd. nemohou vystupovat v pedagogickém procesu přímo, nýbrž ve slovní či mimoslovní podobě;
  - konstituuje každý výchovně vzdělávací systém, neboť tvoří jednu z jeho hlavních složek, zajišťuje jeho fungování, vnáší do něj pohyb, vývoj, dynamiku, udržuje však i jeho stabilitu.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MUNI
SPORT

Typy výukové komunikace

- Podle míry připravenosti komunikace a míry očekávanosti jejího průběhu
  - **komunikace, kterou si může pedagog předem dobře promyslet a detailně připravit**
  - **komunikace, která se dá připravit jen orientačně (př. rámcová příprava zkušených učitelů)**
  - **nepřipravená komunikace**

Proces komunikace

- Vlastní **komunikační proces** má tři fáze
  - **zakódování sdělení do určité formy**, např. mluvené řeči,
  - **předání informace prostřednictvím určitého kanálu**, např. zvuku nebo obrazu,
  - **dekódování přijatého sdělení příjemcem**
- Ve vzájemné výměně informací se uplatňují zpětné vazby.

Zpětná vazba

- pro komunikátora reakce komunikanta na jeho sdělení, umožňující kontrolu jeho účinků. To může vést k *odstranění deficitu informace* (komunikátor vnímá, že komunikant zcela nechápe, co se mu sděluje) nebo ke *korekci obsahu* sdělení či chování, v jehož rámci je dán např. určitý výrok, když třeba komunikátor pozoruje, že jeho sdělení vyvolalo u komunikanta rozpaky, rozčilení nebo nelibost. Komunikace je v tomto smyslu komplexní jev, obsah sdělení je dotvářen jeho kontextem.

Přímá ZV

– Příklady přímé zpětné vazby:

- souhlas, pochvala (*Ano. V pořádku. No jistě. Dobře. Vidíš, jak ti to pěkně jde.*)
- nesouhlas, výtka (*Ne. Nepřesně, neodborně. Nikdo tě neslyší. Nečti, mluv. Pozor! Pomaleji. No, no, no, co to je?*)
- částečný souhlas, částečný nesouhlas (*Ano, ale já se tě ptám, je-li to ... To je sice pravda, ale mezi nimi leží ještě ...*)
- jednoduchá pozitivní odpověď (nejčastěji formou učitelského „echa“)
- jednoduchá negativní odpověď (nejčastěji formou opakování chyby či prostého sdělení správné odpovědi)
- částečně pozitivní, částečně negativní odpověď
- pozitivní zpětná vazba doplněná vysvětlením
- negativní zpětná vazba doplněná vysvětlením

Nepřímá ZV

- **Příklady nepřímé zpětné vazby:**
  - doplnění původní odpovědi rozvedením
  - doplnění původní odpovědi zpřesněním, zúžením
  - vyžádání dalších odpovědí, dalších alternativ
  - vyžádání jediné odpovědi, jediné alternativy
  - přechod k jinému tématu
- V praxi se hodně vyskytuje i tzv. **smíšená zpětná vazba** (verbální i neverbální, jednotlivé typy zpětné vazby se nevyskytují samostatně, učitelé je spojují do větších celků).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MUNI
SPORT